

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
Державний методичний центр
навчальних закладів культури і мистецтв України

ОСНОВИ ДИРИГУВАННЯ

ПРЕДМЕТ ЗА ВИБОРОМ

ПРОГРАМА

**для інструментальних класів музичної школи, музичного відділення
початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу
(школи естетичного виховання)**

Київ – 2017

*Затверджено Державним методичним центром навчальних закладів
культури і мистецтв України (лист від 10 липня 2017 р. № 293)*

Автори-укладачі:

- О. І. Гончаров** - старший викладач кафедри народних інструментів
Харківської державної академії культури
- О. М. Гончарова** - методист
Харківського обласного навчально-методичного центру
підвищення кваліфікації працівників культосвітніх закладів;
викладач-методист
Харківської спеціалізованої школи з поглибленим вивченням
окремих предметів №133 «Ліцей мистецтв»
- Н. І. Смольська** - викладач-методист
Київської дитячої музичної школи № 14 імені Д. Кабалевського,
член Національної всеукраїнської музичної спілки

Рецензенти:

- А. П. Коритний** - спеціаліст вищої категорії, старший викладач
МКЗК «Дніпровська дитяча музична школа № 6
імені В. І. Скуратовського»
- Л. М. Мельникова** - викладач-методист
Харківського музичного училища імені Б. М. Лятошинського
- А. М. Стрілець** - старший викладач
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського;
головний диригент «Великого академічного
Слобожанського ансамблю пісні і танцю»
- С. І. Тищик** - викладач вищої категорії
Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка

Відповідальний за випуск:

- А. П. Корисько** - директор Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України,
заслужений діяч мистецтв України

З М І С Т

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ.....	4
Мета і завдання навчального предмета за вибором «Основи диригування».....	5
Характеристика структури курсу.....	5
Особливості організації навчально-виховного процесу	6
Планування навчально-виховного процесу.....	8
Організація обліку успішності та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів.....	9
Рекомендації щодо організації та проведення контрольних заходів.....	10
Рекомендації щодо користування програмою.....	11

З М І С Т Н А В Ч А Л Ь Н О Г О М А Т Е Р І А Л У

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	12
Основні завдання предмета.....	13
Основні вимоги до навчальних досягнень учня	14
Орієнтовний річний план	15
Контрольні заходи	16
Орієнтовний репертуар	
<i>Твори для диригування за дводольною схемою.....</i>	16
<i>Твори для диригування за тридольною схемою.....</i>	17
<i>Твори для диригування за чотиридольною схемою.....</i>	18

БІБЛІОГРАФІЯ

Перелік рекомендованих репертуарних збірників.....	19
Рекомендована методична література	19
Педагогіка та психологія творчої діяльності.....	20
Інтернет-ресурси.....	20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ

Виховання та становлення високопрофесійного музиканта, зокрема диригента, – це складний та довготривалий процес, що вимагає від особистості, яка налаштована на творчу самореалізацію, окрім наявності належних вольових якостей, критичного мислення, креативного потенціалу, творчої ініціативи, ще й значного запасу актуальних знань, умінь та стійкого бажання відшліфувати набуті професійні диригентські навички і безперервно розширювати музичні та загально-гуманітарні пізнання.

В Україні існує потужна школа диригентського мистецтва. Яскравим прикладом цього служить ціла плеяда відомих вітчизняних диригентів минулого та сучасності. Це такі легендарні постаті як М. Колесса, Н. Рахлін, С. Турчак, В. Кожухар, Р. Кофман, представники нового покоління – В. Сіренко, М. Дядюра, В. Жадько, К. Карабиць та багато-багато інших.

Виконавське мистецтво диригування продовжує розвиватися, оскільки ускладнюється музична мова, зростає рівень майстерності оркестрантів. Це потребує ще кращої професійної підготовки майбутніх диригентів.

Розвиток та удосконалення системи мистецької освіти в Україні і введення в навчально-виховний процес таких предметів, що дозволяють вже на початковому етапі навчання націлювати учня на активне пізнання дійсності, на вибір майбутньої професії та формувати у нього спеціальні знання, уміння, навички, долучаючи до практичної творчої діяльності, сприятиме розвитку індивідуальних здібностей учня та забезпечуватиме інтеграцію його особистісних якостей в національну і світову культуру.

Саме такою навчальною дисципліною в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах України являється предмет за вибором «Основи диригування».

На думку видатного українського композитора, педагога, диригента, музично-громадського діяча М. Колесси: «Диригування – це таке ж виконавське мистецтво, як спів, гра на скрипці, кларнеті чи будь-якому іншому інструменті. Та разом із тим диригування суттєво відрізняється від решти видів виконавського мистецтва: якщо музиканти-виконавці мають справу лише з бездушним музичним інструментом (фортепіано, скрипка, флейта, арфа та інші), ... то диригент має перед собою багато різних індивідуальностей, хористів або оркестрантів, яких він повинен об'єднати в єдине ціле, в один згуртований колектив так, щоб він зазвучав під його керівництвом як добре настроєний інструмент» [3. С. 3].

Вивчення основ диригування на рівні початкового мистецького закладу має велике виховне значення. Навіть якщо учень і не стане в майбутньому диригентом, проте значно розширить коло своїх знань, поглибить і збагатить процес своєї освіти.

Мета і завдання навчального предмета за вибором «Основи диригування»

Мета даного предмета – закласти підґрунтя для вибору випускником початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу професії у сфері культури і мистецтва та сприяти творчій самореалізації особистості на основі формування спеціальних практичних знань, умінь, практичних навичок та професійних якостей.

Мета предмета визначає його **завдання**, що обумовлені такими функціями, як **навчальні функції**:

формування комплексу спеціальних теоретичних знань, умінь і практичних навичок, що є необхідними для опанування основ диригування на початковому етапі;

ознайомлення учня з окремими елементами та прийомами техніки диригування на основі кращих зразків світової та української народної, класичної і сучасної музики;

формування уміння комплексно оперувати раніше набутими теоретичними знаннями, уміннями та практичними навичками з предметів основного циклу;

розвивальні функції:

розвиток музичного слуху (гармонічного, поліфонічного, тембрального), почуття метроритму і темпу, музичної пам'яті, емоційної сфери;

розвиток навичок грамотного читання з клавіру музичних творів, різних за схемами тактування, інтонаційно-стильовим спрямуванням, характером, темпом, метроритмом, динамікою, штрихами тощо;

виховні функції:

вироблення мотивації до вивчення основ диригування;

збагачення музичного світогляду учня;

виховання уміння та потреби самостійно працювати з нотним текстом, навчальною і довідковою літературою, з інформаційними ресурсами;

розвиток творчого мислення, інтелектуальних та особистісних якостей.

Характеристика структури курсу

Згідно з Типовими навчальними планами початкових спеціалізованих мистецьких начальних закладів (шкіл естетичного виховання), затвердженими наказом Міністерства культури України від 11.08.2015 № 588, вивчення дисципліни «Основи диригування» як предмета за вибором передбачено в «Інструментальних

класах» та «Класі народної музики» музичної школи (музичного відділення), в інструментальних класах відділу або відділення «Музичне мистецтво естради», у хоровій школі (на хоровому відділенні), у комплексі музичного відділення (відділу) школи мистецтв комплексного типу.

Дана програма припускає опанування змісту навчального матеріалу протягом одного року і розрахована виключно на інструментальні класи, передусім на такі, де навчальним планом передбачено вивчення предметів «Оркестр (*колективне музичення*)» або «Ансамбль (*колективне музичення*)» і учні мають можливість наочно стикатися з роботою диригента.

Вивчати цей предмет пропонується, насамперед, професійно зорієнтованим учням випускного класу (8-й клас за восьмирічним строком навчання або 6-й клас за шестирічним строком навчання), які мають намір продовжити мистецьку освіту у навчальних закладах культури і мистецтв вищого рівня.

Навчальний рік у початковому спеціалізованому мистецькому навчальному закладі триває 35 тижнів: 16 тижнів у I семестрі, 19 тижнів у II семестрі.

Обсяг курсу становить 35 академічних годин: по 1-й годині на тиждень.

Форма проведення занять: індивідуальний урок з одним учнем.

Особливості організації навчально-виховного процесу

Організація навчально-виховного процесу з основ диригування передбачає застосування сучасних педагогічних технологій, а саме:

особистісно-орієнтоване навчання і виховання, що забезпечує розвиток творчого потенціалу учня;

компетентнісний підхід, що сприяє формуванню ключових предметних і міжпредметних компетентностей, загальнокультурних і художньо-естетичних;

діяльнісний підхід, що спрямований на здатність особистості застосовувати музичні здібності, уміння і набуті навички у навчальній та соціокультурній практиці;

інтегративні технології: наявність і застосування внутрішньо-предметної, міжпредметної та міжгалузевої інтеграції;

креативний підхід, що у навчанні пов'язаний із пріоритетом творчої самореалізації особистості;

діалогова стратегія педагогічної взаємодії: перетворення позиції викладач-учень в особистісно-рівноправні відносини;

інформаційні технології: використання наочних, технічних засобів навчання, інтернет-ресурсів.

Згідно з Типовими навчальними планами початкових спеціалізованих мистецьких начальних закладів (шкіл естетичного виховання), затвердженими наказом Міністерства культури України від 11.08.2015 № 588, вивчення предмета за вибором «Основи диригування» має відбуватися за участі концертмейстера на кожному уроці.

Урок з основ диригування повинен включати різні види роботи, але насамперед – виконання найбільш типових диригентських вправ (комплексу вправ), зокрема: для набуття навичок техніки диригування (відповідно до змісту навчального матеріалу), для усунення напруження диригентського апарату, для розвитку автономності та координації рухів рук, для усунення окремих недоліків у техніці диригування тощо.

Опрацьовувати диригентські вправи бажано на музичному матеріалі у визначеному темпоритмі. Добір комплексу вправ варто здійснювати за рівнем поступового ускладнення. Починають вивчати вправи здебільшого правою рукою.

На початку опанування предмета всі вправи обов'язково виконуються на уроці (бажано перед дзеркалом) під наглядом викладача, а в домашніх умовах – неодмінно перед дзеркалом. Для ознайомлення з новими елементами диригентської техніки, що зацікавили учня, він може скористатися інформацією з інтернет-ресурсів і самостійно, у позаурочний час, розучити окремі вправи із подальшим відшліфовуванням їх під керівництвом викладача на уроці.

Важливим етапом у процесі навчання основам диригування є робота над музичним твором, тобто над його диригентським прочитанням.

Добір репертуару (музичні твори або фрагменти творів) на початковому етапі відбувається здебільшого з фортепіанних збірників педагогічного репертуару для музичних шкіл. Твори (фрагменти творів) мають бути різними за схемами тактування, інтонаційно-стильовим спрямуванням, характером, жанрами, темпом, метроритмом, динамікою, штрихами тощо. При цьому враховуються такі чинники як природні музичні здібності, загальна музична підготовка, рівень опанування диригентської техніки, загальний інтелектуальний розвиток та, безумовно, музичні уподобання учня. Емоційно-образний зміст і музична форма творів повинні бути доступними і зрозумілими для учнів.

Під час вивчення основ диригування існують різні способи ознайомлення учня з музичним твором, а саме: прочитання з грою на фортепіано (якщо учень володіє інструментом), прочитання внутрішнім слухом, прослуховування запису, прослуховування в концертному виконанні, прослуховування з клавіру за участю концертмейстера.

Диригентському прочитанню твору передують ретельна підготовка, котра вимагає від учня спеціальних знань із музично-теоретичних дисциплін, уміння використовувати накопичений на уроках зі спеціальності та колективного музичення слуховий досвід, вправності щодо застосовування на практиці набутих диригентських навичок.

Складність процесу полягає в тому, що аби учень навчився втілювати в реальність власну інтерпретацію звучання того чи іншого твору, необхідно призвичаювати його до уміння сполучати знання з музично-теоретичних дисциплін та набуті практичні навички з техніки диригування з творчими завданнями, з художньою метою. Цей процес непростий та тривалий і вимагає від учня кропіткої роботи, зосередженості, терпіння та наполегливості.

Утрудненням також являється те, що робота над музичним твором відбувається з уявним творчим колективом і в основному із залученням внутрішнього слуху учня, однак за участі професійного музиканта-концертмейстера. Варто заздалегідь визначитися з власною концепцією виконання твору, при цьому дотримуватися авторського задуму, а також уміти вільно орієнтуватися в музичному тексті, знати форму твору, мати уявлення про елементи фактури, кульмінації, знати основні темпи твору і відхилення від них, динаміку, штрихи тощо та наперед продумати використання відповідних технічних прийомів. І тоді не так проблематично буде порозумітися з концертмейстером, підпорядкувати своїй волі увесь творчий процес і втілити власне трактування твору з допомогою професійного музиканта.

У ході навчального процесу варто використовувати такі форми роботи, що посилюють увагу учня, розвивають його творче мислення, інтелектуальні та особистісні якості.

Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема інтернет-ресурсів, є одним із ефективних прийомів активізації навчального процесу, що значно збагачує інформаційне поле учня, його пізнавальні устремління, сприяє підвищенню інтересу до навчання взагалі та до опанування програмного матеріалу з основ диригування зокрема. Наочне ознайомлення з майстерністю відомих диригентів, з різними школами диригування надають учневі можливість порівнювати виконавські версії, аналізувати особливості індивідуального виконавського стилю кожного з диригентів. Завдяки інтернет-ресурсам суттєво зростає обізнаність учнів із новітніми методиками опанування основ диригування та поінформованість щодо видань сучасної навчально-методичної літератури з питань диригентського мистецтва тощо.

Використання різних творчих форм роботи збагачує музичний світогляд учня, сприяє розвитку його музичних здібностей, творчого потенціалу, особистісних якостей і підсилює мотивацію до вивчення основ диригування з подальшою творчою самореалізацією.

Планування навчально-виховного процесу

Оснoву планування навчально-виховного процесу з предмета за вибором «Основи диригування» становить запропонований у програмі Орієнтовний тематичний план, на підставі якого перед початком I та II семестрів складається робочий план (стислий), що вноситься в Журнал індивідуальних уроків (Ф-3).

Оскільки навчальна дисципліна «Основи диригування» є предметом за вибором, вивчення якого рекомендується, найперше, професійно зорієнтованим учням, то викладач, зважаючи на рівень підготовки конкретного учня та його музичні здібності, може вносити зміни в Орієнтовний тематичний план: коригувати (зменшувати або збільшувати) обсяг запропонованого навчального матеріалу, варіювати порядок опанування тем та кількість годин на їхнє вивчення (у межах обсягу курсу).

Розподіл часу на виконання різних видів роботи упродовж уроку залежить від рівня якості набутих учнем спеціальних теоретичних знань та практичних умінь і навичок.

Обов'язковим для кожного уроку є виконання комплексу диригентських вправ. Тривалість виконання вправ у I семестрі становить приблизно 20-25 хвилин, у II семестрі поступово зменшується до 10-15 хвилин. Решту уроку присвячують ознайомленню з новим матеріалом та/або роботі над музичним твором, іншим видам роботи.

Організація обліку успішності та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

Облік успішності учня протягом навчального року є однією із складових навчально-виховного процесу і здійснюється за дванадцятибальною системою згідно з наказом Міністерства культури й мистецтв України від 27.08.2001 № 554 «Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах системи Міністерства культури і мистецтв України». За цією шкалою визначено 4 рівні навчальних досягнень учня, а саме:

- початковий (1-3 бали);
- середній (4-6 балів);
- достатній (7-9 балів);
- високий (10-12 балів).

Критерії оцінювання успішності з основ диригування є досить умовними і нарівно залежать як від ступеня творчих здібностей, так і від працездатності учня. При оцінюванні досягнень учня беруться до уваги такі показники:

- якість виконання Орієнтовного тематичного плану;
- рівень опанування спеціальних знань із диригентської техніки;
- рівень володіння елементарними практичними вміннями та навичками з диригентської техніки;
- уміння аналізувати мову окремих диригентських рухів;
- уміння розкривати художній образ, з використанням опанованих диригентських рухів;
- уміння організовувати систематичну самостійну роботу;
- залучення до практичної творчої діяльності.

Оцінка за рік (підсумкова) виставляється викладачем з предмета за вибором «Основи диригування» на підставі поточної успішності учня протягом I та II

семестрів з урахуванням *семестрового оцінювання* і результатів контрольних заходів, насамперед, *підсумкового контролю*. *Підсумкова оцінка* вноситься у Додаток до Документа про позашкільну освіту.

Рекомендації щодо організації та проведення контрольних заходів

Регулярний контроль за рівнем навчальних досягнень учня, тобто *поточний контроль*, сприяє успішній організації навчально-виховного процесу, адже дозволяє констатувати якість засвоєння учнем набутих теоретичних знань і практичних навичок;

з'ясовувати проблемні ділянки та виправляти окремі недоліки постановки диригентського апарату;

коригувати зміст навчального матеріалу.

Аби не обтяжувати учня випускного класу, пропонується протягом навчального року проводити такі контрольні заходи, як контрольні уроки, а наприкінці кожного семестру – залік. Залік як обов'язковий контрольний захід і як *підсумковий контроль* слід проводити на *Підсумковому уроці*.

Види *підсумкового контролю* з предмета за вибором «Основи диригування»: залік недиференційований (з позначенням *зараховано* або *не зараховано*) – наприкінці I семестру (*грудень*);

залік диференційований – наприкінці II семестру (*травень*).

Вимоги до заліку у I семестрі:

виконати вправи (*кількість необмежена*) на різні види диригентської техніки без музичного супроводу та/або з музичним супроводом у тому числі самостійно відібрані учнем (*за бажанням учня*);

продемонструвати вміння диригувати фрагментами різнохарактерних музичних творів та/або творами (*з клавiру та/або напам'ять*), у тому числі самостійно відібраними учнем (*за бажанням учня*).

Вимоги до заліку у II семестрі:

виконати вправи (*кількість необмежена*) на різні види диригентської техніки без музичного супроводу та/або з музичним супроводом, у тому числі самостійно відібрані учнем (*за бажанням учня*);

продемонструвати вміння диригувати різнохарактерними музичними творами (не менше 2-х) та/або фрагментами різнохарактерних творів

(бажано напам'ять), у тому числі самостійно відібраними учнем (за бажанням учня).

Підсумковий контроль дозволяє визначити оптимальний рівень оволодіння учнем навчального матеріалу.

Ступінь складності та обсяг матеріалу (кількість вправ, творів або фрагментів творів), що виноситься на залік, визначає викладач.

Рекомендації щодо користування програмою

1. Для зручності компонування навчального матеріалу запропоновано взяти за основу **Орієнтовний тематичний план**, що є не обов'язковою умовою організації навчально-виховного процесу при індивідуальній формі уроку.

2. В **Орієнтовному тематичному плані** заявлено тільки назви тем, наповнення яких конкретним змістом покладається на викладача, його власний досвід, з урахуванням *Основних завдань предмета*.

3. При складанні **робочого плану** кожен викладач правомочний вносити корективи в **Орієнтовний тематичний план** з урахуванням творчого потенціалу учня та рівня його виучки з предметів основного циклу за попередній період навчання у закладі.

Обов'язковою вимогою при складанні **робочого плану** є ознайомлення учня з елементами та прийомами техніки диригування на основі кращих зразків народної, класичної та сучасної музики народів світу з неодмінним включенням української музики.

4. Зазначені у **Змісті навчального матеріалу** *Основні завдання предмета* та *Основні вимоги до навчальних досягнень учня* мають рекомендаційний характер: їх можна скорочувати, доповнювати, змінювати.

5. Запропонований в **Орієнтовному репертуарі** музичний матеріал вивчають переважно за клавіром.

6. Пропоновані в **Орієнтовному репертуарі** твори згруповано за принципом вивчення схем тактування. Але зважаючи на те, що вивчення зазначених в **Орієнтовному тематичному плані** тем пов'язує теорію з практикою, завдання щодо технічного і художнього розвитку учня можна вирішувати комплексно.

7. Зазначена в **Орієнтовному репертуарі** у дужках нумерація відсилає до **Переліку рекомендованих репертуарних збірників** у розділі **БІБЛІОГРАФІЯ**.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Термін вивчення предмета – 1 рік

(1 година на тиждень)

№ з/п	Назви тем	Кількість годин
I семестр		
1	Уведення в предмет. Диригентський апарат та його постава. Роль міміки під час диригування	1
2-4	Мануальна техніка. Характеристика диригентських жестів	3
5-7	Основні схеми тактування (дводольна, тридольна, чотиридольна). Точка удару. Рефлекс	3
8-9	Характер диригентського жесту (жести активні та пасивні)	2
10-11	Основні диригентські функції правої та лівої рук	2
12-15	Структура диригентського жесту. Поняття ауфтакту. Різновиди ауфтакту (за вибором викладача). Прийоми показу ауфтакту	4
16	<i>Підсумковий урок</i>	1
Всього за семестр		16
II семестр		
17	Особливості застосування диригентської палички	1
18-19	Диригентські позиції рук	2
20-22	Диригентський жест і характер музики. Фразування, початок та закінчення фрази	3
23-24	Диригентський жест і динаміка. Поступова зміна динаміки (<i>crescendo, diminuendo</i>). Різка зміна динаміки (<i>subito</i>)	2
25-27	Темпи. Особливості диригентського жесту у різних темпах. Поступова зміна темпу (прискорення та уповільнення). Різка зміна темпу	3
28	Акценти. Прийоми показу акценту. Синкопа, різновиди синкоп (за вибором викладача). Прийоми показу синкоп	1
29-30	Фермата, різновиди фермат (за вибором викладача).	2

	Прийоми показу фермат (різновидів фермат). Паузи. Прийоми показу пауз	
31-34	Повторення навчального матеріалу. Підготовка до <i>підсумкового контролю</i>	4
35	<i>Підсумковий урок</i>	1
	Всього за семестр	19
	Всього за рік	35

Основні завдання предмета

Набуття учнем спеціальних теоретичних знань та практичних умінь і навичок з основ диригування (на підставі Орієнтовного теоретичного плану):

ознайомлення з історією диригентського мистецтва (*стисло*);

формування уявлення про техніку диригування в обсязі змісту навчального матеріалу програми;

формування постави диригентського апарату: положення голови, рук, плечового поясу, ніг тощо;

формування уявлення про особливе значення міміки під час диригування;

формування уявлення про основні функції рук, самостійність і координацію їхніх рухів;

розвиток гнучкості, плавності, вільності рухів рук;

ознайомлення з основними елементами диригентської техніки: схеми тактування, поняття ауфтакту, прийоми вступу та закінчення звучання, розподіл функцій рук тощо;

ознайомлення з основними принципами та характером диригентських рухів: доцільність, економність, амплітуда, виразність тощо;

розвиток музичного слуху (мелодичного, гармонічного, поліфонічного, тембрального), почуття метроритму і темпу, музичної пам'яті, емоційної сфери;

поглиблення знань з основних італійських музичних термінів (позначення темпів, характеру, динаміки, прийомів звуковидобування /штрихів/ тощо) у творах (фрагментах творів), що вивчаються;

формування навичок диригентського прочитання з клавiру музичних творів та/або фрагментів творів (*за допомогою внутрішнього слуху та/або за участю*

концертмейстера), різних за схемами тактування, інтонаційно-стильовим спрямуванням, характером, темпом, метроритмом, динамікою, штрихами тощо;

формування навичок диригування уявним творчим колективом під час звучання музичного твору (за участю концертмейстера та/або з використанням фонограми);

розвиток умінь аналізувати музичний твір: визначати характер музики, музичної форми (формоутворюючих елементів музичної мови), засобів музичної виразності тощо;

формування умінь розкривати художній образ музичного твору (відповідного рівня складності) з використанням опанованих диригентських прийомів;

розріст навичок контролю за якістю звука, звуковедення, звукового балансу між різними партіями, точністю відтворення метроритмічного рисунка тощо;

розвиток музично-слухових уявлень, образного мислення, творчих здібностей з використанням сучасних методик за вибором викладача;

формування інтересу до розуміння мови диригентських жестів;

заохочування до самостійних занять над розвитком диригентської техніки;

вироблення умінь самостійно застосовувати набуті теоретичні знання та практичні умінь і навички;

сприяння у творчій самореалізації;

розвиток творчого мислення, інтелектуальних та особистісних якостей.

Основні вимоги до навчальних досягнень учня

На кінець навчального року учень повинен

орієнтуватися в загальних питаннях історії диригентського мистецтва (*стисло*);

орієнтуватися в питаннях диригентської техніки в обсязі змісту навчального матеріалу програми;

визначитися із уявленнями про природну поставу диригентського апарату;

усвідомити важливість ролі міміки під час диригування;

визначитися із уявленнями про основні функції рук та їхні рухи;

уміти показувати основні елементи диригентської техніки: схеми тактування (*тільки ті, що опановані*), афтакт (різновиди афтактів), прийоми вступу та закінчення звучання, розподіл функцій рук тощо;

усвідомити основні принципи і характер диригентських рухів у відповідності до змісту музичного матеріалу;

збагатити слуховий досвід;

підтвердити обізнаність з основними італійськими музичними термінами (позначення темпів, характеру, динаміки, прийомів звуковидобування /штрихів/ тощо) у творах (фрагментах творів) для ознайомлення та вивчення;

продемонструвати диригентські навички прочитання з клавіру музичних творів та/або фрагментів творів (*за допомогою внутрішнього слуху та/або за участю концертмейстера*), різних за схемами тактування, інтонаційно-стильовим спрямуванням, характером, темпом, метроритмом, динамікою, штрихами тощо;

продемонструвати навички диригування уявним творчим колективом під час звучання музичного твору (*за участю концертмейстера та/або з використанням фонограми*);

засвідчити уміння аналізувати музичний твір: визначати характер музики, жанрові особливості твору, музичну форму (формоутворюючі елементи музичної мови), засоби музичної виразності тощо;

розуміти мову окремих диригентських жестів;

розкривати художній образ музичного твору (*відповідного рівня складності*) з використанням опанованих диригентських жестів;

продемонструвати самостійно опрацьовані теоретичні питання та набуті практичні уміння і навички (*за бажанням учня*).

Орієнтовний річний план

Вправи відповідно до змісту навчального матеріалу (*кількість необмежена*):

для набуття навичок техніки диригування;

для усунення напруження диригентського апарату;

для розвитку автономності та координації рухів рук;

інші (*за вибором викладача та/або учня*).

25-30 фрагментів різнохарактерних музичних творів.

2-4 різнохарактерні музичні твори.

Використання різноманітних творчих форм організації навчально-виховного процесу (*у тому числі запропонованих учнем*).

Контрольні заходи

Залік /недиференційований/ (грудень)	Вправи без музичного супроводу та/або з музичним супроводом (у тому числі самостійно відібрані учнем). Фрагменти музичних творів та/або музичні твори (з клавiру та/або напам'ять).
Залік /диференційований/ (травень)	Вправи без музичного супроводу та/або з музичним супроводом (у тому числі самостійно відібрані учнем). 2 (і більше) різнохарактерні твори або декілька фрагментів музичних творів (напам'ять та/або з клавiру).

Орієнтовний репертуар

Твори для диригування за дводольною схемою

Бабенко Ю.	Веснянка (1) Конячка (1) Пастушок (1) Пісня і гопачок (1) Поїзд (1) Сонечко (1)
Барток Б.	П'єса із збірки «Дітям» (9)
Бах Й.С.	Волинка (8)
Бетховен Л.	Сонатина (9)
Глінка М.	Почуття (9)
Іванов Аз.	Весела гра (9)
Ковач І.	Полька (3) Український козачок (3)
Людкевич С.	Старовинна пісня (9)
Рахманінов С.	Італійська полька (7)
Сметана Б.	Поетична полька (10)
Фучаджі Л.	Карусель (14) Танцюючі під дощем (14)
Чайковський П.	Марш олов'яних солдатиків (15) Полька (6) Старовинна французька пісенька (8, 15)
Шостакович Д.	Танець (6, 9) Шарманка (8)
Шукайло Л.	Горобець /з дитячого зошита «Мої іграшки»/ (12)

	Котик і мишка /з дитячого зошита «Мої іграшки»/ (12)
	Петрушка (12)
Щуровський Ю.	Український танець (8)
Ялова Т.	Гноми (11)
	Діалог (11)
	Метелики (11)

Твори для диригування за тридольною схемою

Бабаджанян А.	Прелюдія (10)
Бабенко Ю.	Сонячно (1)
	Обр. української народної пісні «Прилетіла перепілонька» (1)
Бах Й.С.	Полонез (8)
Бібік В.	Світанок (7)
Білаш О.	Реквієм (6)
Гайдн Й.	Менует (8)
Гендель Г.	Сарабанда (8)
Годзяцький В.	Лаврські передзвони (4)
Гречанінов О.	Вальс (8)
Гріг Е.	Вальс (7)
Журавицький В.	Елегія (7)
Ковач І.	Мазурка (3)
Колачевський М.	Романс (4)
Кореллі А.	Сарабанда (8)
Косенко В.	Вальс (6)
	Скерцино (8)
Костін О.	Мазурка /з Балетної сюїти на тему D-A-Es-C-H-A/ (5)
Лозбін С.	Концертний вальс «Наближення» (4)
Мелартін Е.	Сонатина (9)
Перселл Г.	Арія (8)
Прокоф'єв С.	Вальс (7)
Ревуцький Л.	Веснянка (9)
Скорик М.	Естрадна п'єса (7)
Фучаджі Л.	Мережива для ляльки (14)
	Сльози осені (14)
	Сніговий вальс (14)
Хромушин О.	Повільний вальс (6)
Чайковський П.	Вальс (15)
	Мазурка (9, 15)
	Солодка мрія (15)
	Ранковий роздум (15)

Черненко В. Шарманщик співає (15)
Шукайло Л. Вальс (11)
Ляльки танцюють (12)
Старовинний танець (12)

Твори для диригування за чотиридольною схемою

Бабенко Ю. Обр. пісні Ю. Бабенка «Білі гуси летять» (1)
Дражнилка (1)
Скоморох (1)
Бетховен Л. Сонатина (8)
Бородін О. Мрії /з «Маленької сюїти»/ (10)
Глієр Р. Маленький марш (9)
Дваріонас Б. Прелюдія (8)
Діабеллі А. Сонатина (8)
Іваненко Л. Веселий дідусь (2)
Про що мовчить загублене місто (2)
Жербін М. Марш (9)
Жилінський А. Сонатина, I ч. (9)
Колачевський М. Ноктюрн (4)
Колодуб Ж. Бугі-вугі (6)
Костін О. Алеманда /з Балетної сюїти на тему D-A-Es-C-H-A/ (5)
Гавот /з Балетної сюїти на тему D-A-Es-C-H-A/ (5)
Лісова Р. Романс «Бережи кохання» (11)
Ольшевський В. Балеринка (11)
Веселі дзвоники (11)
Гопак (11)
Петерсен Р. Старенький автомобіль (6)
Прокоф'єв С. Марш (6, 9)
Хачатурян А. Андантино (9)
Черненко В. Романс (11)
На мосту (11)
Шварц Л. Казочка (9)
Шукайло Л. Прелюдія (6, 12)
Карнавальна хода (12)
Жонглер (13)
Курчата /з зошита «Мої іграшки»/ (12)
Лебідь /з зошита «Мої іграшки»/ (12)
Марш (13)
Інтермецо (12)
Ялова Т. Сонечко (11)

БІБЛІОГРАФІЯ

Перелік рекомендованих репертуарних збірників

1. Бабенко Ю. Й. Невимушено. Фортепіанні п'єси для дітей. – К., 2016.
2. Іваненко Л. Музична скринька. П'єси для фортепіано. – Вінниця : Нова книга, 2011. – 40 с.
3. Композитори України дітям. І. Ковач. Танці. /Ред. В. С. Варицький. – К. : Музична Україна, 1969.
4. Концертні п'єси українських композиторів для фортепіано. 6-8 класи.
// «Музична школа». Навчально-методичне видання. – №11 (випуск 37) – К. : Компанія «МЕНЕДЖМЕНТ-XXI», 2011.
5. Костін О. В. Альбом п'єс для фортепіано. Зошит 1. Навчальний посібник для ВНЗ культури і мистецтв III-IV р. а. / О. В. Костін. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 68 с.
6. Музичний світ. Збірка п'єс для фортепіано. 3 клас. /Ред.-упор. Н. І. Баличева, Н. І. Леонтєва. – Х. : "Науково-методичний центр, м. Київ", 2015. – 48 с.
7. Музичний світ. Збірка п'єс для фортепіано. 4 клас. /Ред.-упор. Н. І. Баличева, Н. І. Леонтєва. – Х. : "Науково-методичний центр, м. Київ", 2015. – 48 с.
8. Фортепіано. 2 клас. /Ред.-упор. Б. О. Милич. – К. : Музична Україна, 2016. – 80 с.
9. Фортепіано. 3 клас. /Ред.-упор. Б. О. Милич. – К. : Музична Україна, 2016. – 76 с.
10. Фортепіано. 7 клас. Друга частина /Ред.-упор. Б. О. Милич. – К. : Музична Україна, 1987.
11. Фортепіанні твори українських композиторів для 1-5 класів. // «Музична школа». Навчально-методичне видання. – № 9 (випуск 95) – К. : Компанія «МЕНЕДЖМЕНТ-XXI», 2014.
12. Шукайло Л. Альбом фортепіанної музики. – К. : Нотне видавництво «Мелосвіт», 2005.
13. Шукайло Л. Цирк. Сюїта для фортепіано. – К. : Музична Україна, 1988.
14. Фучаджі Л. У світі музичних фантазій «Музичні нариси». П'єси для фортепіано. – Запоріжжя : ВИДАВНИЦТВО «ІНТЕР-М», 2015 – 28 с.
15. Чайковський П. Дитячий альбом. Для фортепіано. – К. : Музична Україна, 2014 – 40 с.

Рекомендована методична література

1. Афонченко М., Стадницький Ю. Різні види звуковедення і їх відображення в диригентських штрихах : методичні вказівки / М. Афонченко, Ю. Стадницький. – Рівне, 1992.
2. Гинзбург Л. Избранное : Дирижёры и оркестры. Вопросы теории и практики

- дирижування / Л. Гинзбург. – М. : Сов. композитор, 1981. – 304 с.
3. Димченко С. С. Диригування (Методика викладання) : навчальний посібник. Ч. II / С. С. Димченко. – Рівне : РДК, 1997. – 141 с.
 4. Иванов-Радкевич А. О воспитании дирижера / А. Иванов-Радкевич. – М. : Сов. композитор, 1973. – 65 с.
 5. Кан Э. Элементы дирижирования / Э. Кан. – Л., 1980. – 136 с.
 6. Колесса Н. Ф. Основы техники дирижирования / Н. Ф. Колесса. – К. : Музична Україна, 1981. – 208 с.
 7. Кофман Р. Виховання диригента: психологічні особливості. / Р. Кофман. – К. : Музична Україна, 1986.
 8. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.-Л. : Музыка, 1965. – 218 с.
 9. Маталаев Л. Н. Основы дирижёрской техники : метод. пособ. / Л. Н. Маталаев. – М. : Сов. композитор, 1984. – 194 с.
 10. Мусин И. А. Техника дирижирования. / И. А. Мусин. – Л. : Музыка, 1967. – 351 с.
 11. Ольхов К. А. Теоретические основы дирижёрской техники / К. А. Ольхов. – Л. : Музыка, 1984.
 12. Питання диригентської майстерності. / Упорядник М. Канерштейн. – К. : Музична Україна, 1980. – 284 с.
 13. Разумний І. Г. Посібник з диригування. / І. Г. Разумний. – К. : Музична Україна, 1968. – 120 с.

Педагогіка та психологія творчої діяльності

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник. / І. Д. Бех. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1998. – 204 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2015. – Видання третє. – 351 с.
3. Комаровська О. А. Художньо обдарована особистість: сутність, реалії, розвиток : монографія. / О. А. Комаровська. – Івано-Франківськ : НАІР, 2014. – 412 с.

Інтернет-ресурси

Бенч О. Г. Хорова методика Павла Муравського. До 100-річчя Павла Муравського [Електронний ресурс] / Ольга Григорівна Бенч // НМАУ імені П. І. Чайковського. Часопис. – 2014. – Випуск 25. Режим доступу: knmau.com.ua/chasopys/25_NBUV/pdf/04.pdf

Петрик С. В. Диригентська техніка як важливий компонент мистецтва диригування [Електронний ресурс] / Світлана Василівна Петрик // Культура України. – 2012. – Випуск 39. – Режим доступу: ku-khsac.in.ua/kultura39/34.pdf